

Știri din unele periodice românești
ardelene, despre îngrijirea răniților
în războiul din 1877-78

DOCTORAT IN MEDICINA ȘI CHIRURGIE
PREZENTATĂ ȘI SUSȚINUTĂ ÎN ZIUA DE *2 Iulie* 1935

DE

ADRIAN C. MUCUȚĂ

1 9 3 5

Știri din unele periodice românești
ardelene, despre îngrijirea răniților
în războiul din 1877-78

TEZĂ

PENTRU
DOCTORAT IN MEDICINA ȘI CHIRURGIE
PREZENTATĂ ȘI SUSȚINUTĂ IN ZIUA DE _____ 1935

DE

ADRIAN C. MUCUȚĂ

23 MAY 2005

1935

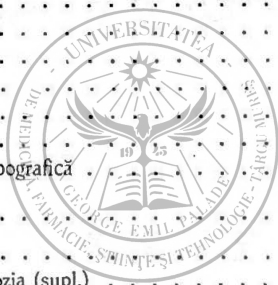
UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I” DIN CLUJ

FACULTATEA DE MEDICINĂ

Decan : D-nul Prof. Dr. D. MICHAÏL

Profesori :

Clinica stomatologică (agr.)	D=1	Dr. Aleman I.
Bacteriologie	" "	Baroni V.
Istoria medicinei (agr.)	" "	Bologa V.
Patologia generală și experimentală	" "	Botez M. A.
Clinica oto-rino-laringologică	" "	Buzoianu Gh.
Istologia și embriologia umană	" "	Drăgoiu I.
Fiziologia umană (supl.)	" "	Drăgoi I.
Semiologia medicală	" "	Goia I.
Clinica ginecologică și obstetricală	" "	Grigoriu C.
Clinica medicală	" "	Hațieganu I.
Medicina legală	" "	Kernbach M.
Clinica oftalmologică	" "	Michail D.
Clinica neurologică	" "	Minea I.
Igienă și igiena socială	" "	Moldovan I.
Radiologia medicală	" "	Negru D.
Anatomia descriptivă și topografică	" "	Papilian V.
Clinica chirurgicală }	" "	Pop A.
Medicina operatoare }	" "	Popoviciu Gh.
Clinica infantilă	" "	Popoviciu Gh.
Farmacologia și farmacognozia (supl.)	" "	Sturza M.
Balneologie	" "	Tătaru C.
Clinica dermato-venerică	" "	Țeposu E.
Clinica urologică	" "	Thomas P.
Chimia biologică	" "	Urechia C. I.
Clinica psihiatrică	" "	Vasiliiu Titu
Anatomia patologică	" "	

JURIUL DE PROMOȚIUNE:

Președinte: Dl Prof. Dr. V. Bologa

Membrii: { " " " D. Michail
 " " " C. Tătaru
 " " " M. Kernbach
 " " " G. Buzoianu

Supleant: D=1 Doc. Dr. C. Veluda

Introducere

Teza aceasta se înșiră, în rândul tezelor asupra războiului din 1877—78, lucrate în Inst. de Istoria medicinei din Cluj. În aceste teze, se strânge materialul informativ din publicațiunile contemporane românești și streine. Ele nu pot da o imagine obiectivă a serviciului sanitar, din războiul Independenței, fiind scrise sub impresia momentului și influențate de simpatiile sau antipatiile, celor celor cari le-au transmis. O istorie obiectivă, se va putea scrie, numai după cercetarea datelor seci, din Arhivele oficiale, lucru, care aici în Cluj nu este posibil, totuși știrile din gazetele românești ale Ardealului, își au importanța lor, deoarece, ele reoglindesc starea de spirit și elanul românilor ardeleni. E emoționant să vezi, cu cât entuziasm și câtă dorință de jertfă, a luat parte Ardealul românesc, la evenimentele războiului de independență, în contrast cu spiritul ostil, care stăpânea opinia publică maghiară. Elanul s'a întins până la sate, nutrit fiind de foile populare românești. Contribuția modestă a țăranului nostru ardelean, din toată sărăcia lui, pentru alinarea suferințelor ostașului român, a fost mișcătoare.

Celelalte știri și informații transmise din țara veche, confirmă încă odată constatările, că serviciul sanitar român organizat de marele *Davilla*, a fost la înălțime și mult superior celui rusesc. Aportul personal în această teză, constă în munca ce-am depus-o, pentru a desgrota din uitarea trecutului, relicvele, atât de prețioase, pentru începuturile medicinei românești, care în războiul dela 1877—78, a trebuit să facă față, nevoilor imperioase și presante, inerente acestor soiuri de cataclisme.

I.

Știri medico-militare din războiul 1877-1878 din revista „Familia“.

1. Ce e nou? (Anonim).

Medicii români din București s'au oferit Domnului Prim-ministru, a se pune gratis, la dispozițiunea Domnului ministru de războiu, pentru a face serviciu în spitalele militare din capitală, precum și a tuturor corpurilor, cari ar rămâne în București în locul medicilor, cari vor fi chemați a merge la concentrare.

(Familia, Budapesta anul XIII. No. 17. Pag. 203. 26 Aprilie—6 Mai 1877).

2. Corespondență particulară.

Iași, 25 Aprilie. — Cu bucurie, viu a vă raporta un fapt, care probează înaltul sentiment de patriotism al femeilor române. Un număr considerabil de dame române din Iași, din societatea cea mai înaltă, a constituit un comitet pentru ajutorarea ostașilor români răniți în războiu. Comitetul acesta a oferit Măriei Sale Doamnei președenția, care a și primit-o . . .

(Familia, Budapesta anul XIII. No. 19. Pag. 224. 8 st. v.—25 st. n. Mai 1877).

3. Dr. I. C. Drăgescu scrie din Craiova între altele:

Pe aici toată lumea lucrează: damele fac scame, bandaje și contribuesc, care după puteri pentru oștire. Bărbații se inrolează sub drapel.

Aș dori și sper, că voi fi înțeles; aș dori, ca și la D=voastră doamnele să formeze un comitet, carele să strângă oferte, fie în bani, fie în scame și să le trimită la adresa subsemnatului în Craiova.

Când noi suntem în pericolul de a ne vărsa sângele pentru drept și libertate, surorile noastre de peste munți nu pot, nu trebuie să steie nepăsătoare.

(Familia, Budapcsta anul XIII. No. 19. Pag. 225. 8—20 Mai 1877).

4. Sub titlul: „Damele române și războiul“.

Se descrie pe larg înființarea unui comitet de doamne la Bacău și apoi la Sibiu, pentru adunarea de bani și ajutoare în natură pentru răniții români.

(Familia, Budapesta anul XIII. No. 20. Pag. 237. 15—27 Ma 1877).

5. Corespondență particulară.

București, 18—20 Mai . . . Iată, că și societatea internațională de dame face apel la caritatea membrilor și filantropilor, rugându-i, a contribui la ușurarea suferințelor, prin oferire de bandage, pentru răniți; ofrandele se vor lua în primire; Calea Mogoșoaiei, Casele Filipescu la grădina de copii.

Comitetul dă și o descriere de bandagele usitate la răniți. Iată-le :

1. Fașie de pânză veche de Olandă, ori de Americă nouă ;
2. Fașie de flanelă, din flanelă fină și nouă ;
3. Fașie de tifon nou ;
4. Trian= gule din pânză nouă sau veche ;
5. Compresă, pânză veche de Olandă, sau de bumbac ;
6. Scama trebuie făcută din pânză de ață veche, curată și moale. Este bine, a nu se amesteca scama, cu fire de diferite grosimi, ci a ascorta fiecare deosebit în hârtie albă și curată. Numai cu degete curate și sănătoase să se lucreze scama ; orice ne= curățânie a scamei poate fi vătămătoare răniților ;
7. Cearceafuri, adică pânză veche, de diferite mărimi, se întrebuintează mult la greu răniți, cum și vata fină neîntrebuintată, pânza de cauciuc, mușama subțire.

6. Comitetul central al Societății Crucea=Roșie din România, încă face un apel la toți medicii și farmaciștii, precum și la toate ini=

mile generoase, cerând concursul futurora, pentru dezvoltarea acestei instituțiuni umanitare.

(Familia, Budapesta anul XIII. No. 20. Pag. 238. 15—27 Mai 1877).

7. Damele române și războiul. (Notiță anon.)

Doamnele din județul Roman au format de curând un comitet, pentru ajutorarea ostașilor români răniți.

(Familia, Budapesta anul XIII. No. 21. Pag. 248. 22 Mai—3 Iunie 1877).

8. Totul pentru ostașii români răniți.

Românii din Brașov au înființat un comitet, pentru ajutorarea ostașilor români răniți.

9. Călugărițele române.

Un corespondent scrie, că ar fi bine, ca mănăstirile din România, unde sunt călugărițe, să trimită din mijlocul lor mai multe maici, cari ar îngriji de răniți și bolnavi.

10. Societatea Crucii-Roșii din Belgrad va trimite în România două ambulanțe complete.

(Familia, Budapesta anul XIII. No. 21. Pag. 251. 22 Mai—3 Iunie 1877).

11. Cronica războiului. (Coresp. anon.)

București, 25 Iunie 1877. In 22 l. c. a pornit de aici cele 7 ambulanțe ale noastre . . .

Armata română, ce constă din 60.000 de feciori, are 7 ambulanțe. Fiecare regiment are o cantină de ambulanță, instrumente chirurgice și o apotecă. Fiecare diviziune are o ambulanță deosebită, care este compusă în următorul mod: 6 căruțe mari, 10 alte căruțe de transport după sistema Lipovsky, 6 căruțe mari cu pachete, 4 corturi mari și un tonu mare cu apă. Către acestea, sunt a se mai adăoga, ambulanțele făcute de Societatea Crucii-Roșie și alte reuniuni.

Pentru primul corp de armată română s'a ridicat spitale în Calafat, Cetate și alte 7 spitale în locuri deosebite; marele spital de rezervă, se află la Craiova. Spitalele se ridică, de regulă, pe lângă mănăstiri, în cari se așează medicina și instrumentele trebuincioase și unde descalecă personalul ambulanțelor.

Inspectorul general, Domnul Dr. Davila, s'a îngrijit, pentru ca din căruțele de transport pentru mărfuri să se facă căruțe pentru transportul răniților și i-a succes a le transforma într'un mod foarte bun și practic.

12. Știre.

Doamnele române din Iași adună bani și mijloace pentru pregătirea ambulanței VIII și Domnul Dr. Russu, un chirurg renumit și-a oferit serviciile sale, pentru această ambulanță.

13. A IX. ambulanță vreau să o facă izraeliții din țară, pentru acest scop, s'au pus în coințelegere, cu izraeliții din București, cu cei din Galați.

14. Mai voiesc și prin alte orașe a contribui pentru înființarea ambulanțelor; peste tot populațiunea întreagă, dar mai vârtos femeile române dovedese mult interes pentru soarta răniților.

15. Starea sanitară a trupelor române este foarte escelentă; până acum abia 180 cazuri de morb s'a anunțat.

Lucrul stă altfel cu soldații ruși, cari nu sunt dedați cu clima de aici, căci numai în spitalul Pantelimon de aici zac 800 în tiphus. Celea 75 ambulanțe ruse, de când a trecut armata rusească la Galați peste Dunăre, și-au început activitatea . . .

16. Notifă

Deși s'a adunat atât în România, cât și la noi până acum sume considerabile în bani și cărpe, totuș, precum aflăm din un raport al Dlui principe Ghica, președintele Societății Crucea-Roșie — publicat în jurnale — aceste sume sunt abia de ajuns, pentru a acoperi spesele de aranjarea ambulanțelor; iar întreținerea lor preinde sume și

mai mari; mai ales dacă războiul va dura mult timp, ceace se poate prevedea de acum.

(Familia, Budapesta anul XIII. No. 28. Pag. 333. 10—22 Iulie 1877).

17. Ambulanțe Ruse.

Citim în „Steaua României“ dela 19 Iunie. Ieri a sosit la gara noastră vreo 20 vagoane, ambulanțe venite din Rusia și destinate a transporta răniții în interiorul imperiului. Modul aranjamentului interior al acelor vagoane este în adevăr ceva de admirat. Crivatele, bandagele, articolele de chirurgie, farmacia, rezervoarele de apă etc. sunt dispuse cu atâta rânduială, comoditate și curățenie, încât au atras admirațiunea tuturor acelor, cari le-au vizitat.

(Familia, Bp. anul XIII, No 28 pag. 336 10/22 Iulie 1877).

18. Răniți aduși la București.

Eri, vineri, s'au adus în capitală un număr de răniți ruși, dintre cari cei mai gravi s'au trimis la spitalele din Moldova. Era un spectacol, care smulgea lacrimi din ochi.

(Familia, Bp. anul XIII. No. 29 pag. 347 17/19 Iulie 1877).

19. Cronica războiului.

Comitetul studenților români din Viena, pentru ajutorarea răniților. Tinerimea română din Viena, insuflețită de ideile naționale, voind să facă și dânsa ceace îi va sta cu putință pentru răniții români, au ales un comitet, pentru a cărui autorizare fac o petiție ministrului de interne și externe. Ei asteaptă rezoluția.

Familia adresează călduroase mulțumiri, pentru inițiativa, care merită mai multă laudă, cu cât se știe, că ei sunt lipsiți de mijloace.

(Familia, anul XIII. No. 30. Pag. 358, 24 Iulie—5 Aug. 1877)

20. Cronica războiului.

Damele române și războiul. (O scrisoare trimisă de către damele române din Năsăud redactorului.)

În Năsăud și jur, s'a format un comitet pentru ajutorarea răniților. Abia s'au ținut 2 sedințe și comitetul a fost desființat*), cu toate

*) De guvernul maghiar.

aceste, atât doamnele cât și țărancele din Năsăud și jur continuă să muncească la scame, fașii, cămăși pentru răniți.

(Familia, anul XIII. No. 31, Pag. 367, 31 Iulie—12 Aug. 1877).

21. Scrisoare trimisă pentru publicare.

Domnule Redactor!

Contribuirile de bani și alte obiecte pentru ajutorarea soldaților români răniți din România, le-am administrat de-a dreptul principelui D. Ghica, președintele societății române „Crucea-Roșie“ la București; în asta urmare, am primit, dela sus numitul domn președinte, despre primirea banilor următoarea epistolă.

Hațeg 10 Iulie 1877.

Susana Popovici.

Societatea Crucea-Roșie din România.

București, 20 Iunie 1877.

Am primit adresa Doamnei Voastre, ce mi-ați făcut onoarea a-mi trimite, însoțită de banii adunați dela Doamnele Române din localitate.

Mă grăbesc, a vă exprima viile mulțumiri ale consiliului general și în particular recunoștința mea, pentru inițiativa ce ați luat de a veni în ajutorul acestei societăți, chemată a mângăia, suferințele fraților și copiilor noștri, căzuți pe câmpul de războiu.

Președinte Dumitru Ghica m. p.

Secretar Ioan S. Boboc m. p.

22. Apel către Doamnele din Câmpie.

Frații noștri de dincolo de Carpați sunt decși a lupta cu bărbăție strămoșească, pentru deplina libertate a țării. Bătăia va fi cruntă și lungă, de aceia și numărul răniților considerabil . . . Datoria noastră cea mai sacră, de om și românce, este de a contribui și noi, după puținele noastre puteri, întru ajutorul răniților noștri frați, fie cu bani fie cu bandage, scame sau altele.

Budeiu la 15 Iulie 1877. Amalia Crișan și Carolina Pop.

(Familia, anul XIII. No. 31. Pag. 368, 31 Iulie—12 Aug. 1877)

23. (Știre.)

Dna Ioana Moldovanu n. Boiu din Sighișoara a făcut un apel către damele române din Sighișoara și jur, pentru a contribui la generala colectă națională.

24. Comitetul central al Doamnelor din Iași.

Apel către public. Grație generosului concurs dat acestui comitet de surorile noastre de aici și din județ; grație nobilului răspuns făcut de un mărinimos public la apelul ce i s'a adresat, ambulanța înființată de acest comitet, complet organizată, plecată sâmbătă din București, ajunsă luni în Caracal, azi se află lângă frații noștri de la armată. Comitetul are însă nevoie de o imensă cantitate de cămeși, pentru spitalul, ce este în ajun de a se înființa. Dărnicia Ieșenilor a mișcat toate inimile! Tot la acea dărnicie ne adresăm, pentru a i cere cămăși sau chiar și pânză. Trebuința este mare și urgență; fiecare casă din oraș și județ poate să dea o cămașă. Rugăm dați-ne cămeși. Comitetul.

25. (Notiță.)

În Baia de aramă jud. Mehedinți și în Brăila (17 Iunie—7 Iunie) s'au format comitete de Dne, pentru a aduna ajutoare, pentru frații, cari luptă la hotare.

26. Totul pentru ostașii români răniți (anonim).

Contribuirile, pentru acest scop național de cea mai înaltă importanță, se continuă în toate părțile, cu cel mai mare entuziasm. Coloașele noastre nu mai ajung, pentru ca să putem înregistra toate.

27. Corespondență.

În timpul din urmă s'a observat că ambulantele au mare trebuință de manufactură de lemn. În urmarea acesteia, s'a primit scânduri și bani pentru a îndeplini nevoile.

28. „Crucea Roșie din România a adunat până acum considerabila sumă de 88686 lei 96 bani, așa grandioasă colectă românească, încă nu s'a făcut.

(Familia, anul XIII. No. 31. Pag. 369. 31 Iulie—12 Aug. 1877).

29. Cruzimele turcilor. (Notiță anonimă.)

„L'orient“ publică un document subsemnat de corespondenții mai multor ziare streine. Aceștia constată, că după luptele din ⁶/₁₇—⁶/₁₈ Iulie, răniții turci, părăsiți în mare număr, au fost adunați, îngrijiți chiar pe câmpie, de chirurgii armatei adverse, dar dintre răniții ruși nici unul din câți au avut nenorocirea într'un loc ocupat pentru moment de trupe turcești, n'a scăpat viu. Unii au fost decapitați, mulțora li s'a tăiat nasul, piciorile, mâinile.

30. (Notiță anonimă.)

După bătălia de la Plevna toții răniții aflați în satul Radisiovo au fost masacrați de către turci.

(Familia, anul XIII. No. 32. Pag. 383, ⁶/₁₈ Aug. 1877.)

31. Ajutoare pentru răniții români.

„Curierul“ din Iași ne spune, că spitalul întocmit de către comitetul central al Doamnelor, pentru a funcționa pe câmpul de bătaie alături de ambulanța deja trimisă, este cu totul gata și inzestrat cu toate cele necesare. În săptămâna aceasta, Domnul dirigente cu Dna Directoare, Dl Dr. Ciurea, Dnele infirmiere și infirmierii vor pleca din Iași, cu tot materialul, spre a-l instala în locul destinat pentru acesta.

32. (Notiță anonimă.)

Pentru ofrandele de curând făcute Dl consul al Franței Fr. Debains a oferit un cort.

33. (Notiță anonimă.)

Reprezentanții presei engleze au subscris cu diferite sume, pentru ospiciul „Independenței“.

(Familia, anul XIII. No. 32. Pag. 384. ⁶/₁₈ Aug. 1877.)

34. Cronica războiului.

Ajutoare pentru răniții români.

Comitetele constituite, pentru ajutorul răniților, din diferite comune și orașe trimit banii și scame, fașii, comprese, pânză, direct, „Societății

Crucea Roșie". Astfel se citează: Oravița-Montană, Oravița-română, Racașdia, Ciclova-română, Biserica-albă, Moldova-Nouă, Illadia, Vranin.

(Familia, anul XIII. No. 33, Pag. 392, 13—26 Aug. 1877).

35. Spitalul Damelor din Iași.

„Curierul“ din Iași: Luni, cu trenul de 3 ore și 30 minute, au plecat din Iași, ambele directrice ale spitalului mobil, Doamnele Eliza Liteanu și Natalia Sutzu spre a instala acest spital și a începe funcționarea lui

36. (Notiță anon.)

Dl. V. Alexandri, după cum citim în „Corespondența Provincială“ în urma insistenței comitetului Doamnelor din Piatra, va ține o conferință literară, în favorul soldaților români răniți.

37. (Știri.)

Doamnele Craiovene au înființat în Craiova un spital special chirurgical pentru soldații răniți. Deocamdată, el nu conține decât 30 paturi.

(Familia, anul XIII. No. 34, Pag. 406, 21 VIII.—1 IX. 1877).

38. Armata română a trecut Dunărea.

(Corespondență particulară).

Știrea aceasta străbătând pe ori — unde mâna lui Dumnezeu a răspândit odrasla română, a făcut să tresară inimele, ca la amintirea sgomotelor de vitejie și de izbânzi străbune În campanie și voi femei române, ca și până acum! În câteva zile, se cade, să numărăm cu sutele de mii, ajutoarele, vărsate de voi în casa „Crucei Roșii“. Președ. D. Ghica.

(Fam., an. XIII. No. 35, Pag. 419, 28 Aug.—9 Sept. 1877).

39. (Corespondență anonimă).

Pe câmpul de războiu curge în șiroaie sângele ostașilor români. La Selvi, Lorcia, Plevna, pe unde numai ajunge spada română: iz-

bânde depline, învingeri însemnate. Iată, rezultatul întrării armatei române în acțiune. Dzeu să ajute celor drepti! Un număr de vulnerați au sosit deja, la București.

(Fam., an. XIII. No. 35, Pag. 420, 28 Aug.—9 Sept 1877.)

40. Ajutoare pentru răniții români.

Dnele franceze din București au format un comitet, pentru ajutorarea armatei române, și au făcut un apel către publicul francez pentru contribuire. Subscrierile se primesc provizoriu, la Dl. Dosser bancher, rue de Lille la Paris.

41. (Știre.)

Societatea „Crucea-Roșie” din București, până la 10/22 Aug. a încasat 175.112 lei și 95 b. din care sumă 162.950 lei 60 b. s'au și spesat, iar în casă a rămas 12,162 lei 92 b.

(Idem, No. 36, Pag. 428, 4/16 Sept. 1877.)

42. (Știre.)

Lipsa de medici, pentru ambalanțele române este simțită. Operatori diplomați primesc la lună salariu 800 fr. medici cu experiență chirurgicală 400 fr. și unii și alții spesele de călătorie tour și retour, precum și vipt. Însemnările sunt a se adresa: Dlui D. Ghica, București.

43. (Știre.)

Doamnele române, cari, vor îngriji de răniți, au primit zilele aceste îmbrăcăminte: „Crucii-Roșii”. Ea consistă, într'o rochie de dril galben cenușiu, șorțuri albe, având pe piept semnul Crucii-Roșii. In cap un văl alb.

(Idem, No. 36, Pag. 431, 4/16 Sept. 1877.)

44. Ce e nou?

Pe câmpul de resbel curge din 7 l. c. o luptă însângerată și înfricoșată Perderile, de 25000 răniți și morți ruși, colosu nor-dic, ușor le poate suplini. Românii, pe lângă toate că luptară, cu mai multă bărbăție, în cât au pus în admirație pe toți câți i-au văzut, până acum au numai 300 morți și 1500 răniți.

(Idem, No. 37, Pag. 443, 11/23 Sept. 1877.)

45. Cronica războiului.

In ambulanța dinaintea Plevnei.

(Articol tradus din jurnalul „Die Presse“ din Viena.)

Cel ce voește să vadă un tablou al războiului, să meargă în ambulanță Medicii se întreceau, care din ei să facă serviciu de după m. pe câmpul de legare și fiindcă fiecare voia să fie cel dintâiu, s'a tras la sorți. Norocul favoriză majorului Dr. Georgescu ca să poată merge în șirul prim, șef-medicalului de ambulanță Dr. Otremba îi rămase partea de-a conduce operațiunile în spital Era o impresiune foarte serioasa acea, când Dr. Georgescu cu asistența sa: purtători, care, corobe, pleacă. Tunurile bubuiau neconținut și bombele asvârlea o adevărată ploaie de gloanțe În primele momente, numărul răniților a fost mai mare decât a medicilor și atunci ajutară toți câți avură mâini libere și făceau ce știau. Turcii dădeau foc și asupra locurilor de legare, Dr. Grancia fu lovit de un glonț în brațul drept, când lega pe un rănit. Dânsu se legă pe sine și rămase în linie, până ce putu fi spre ajutor. După ce numărul răniților fu destul de mare, ca să se poată trimite un transport, răniții fură așezați în care și se trimiseră în spitalul de ambulanță

(semnat) *Lichtenstadt.*

46. Ce e nou?

Sosirea răniților la București. La 4/16 Sept. au sosit la București, cu trenul, primii răniți români dela Plevna. Doamna Românilor i-a primit în persoană pe răniți a luat 6 și ia dus la spitalul A. S. ce este la Cotroceni. Dl. Ghica i-a dus pe ceilalți la spitalul Filantropiei.

(Fam. Bp. an. XIII. No. 38, Pag. 455. 18/30 Sept. 1877.)

47. Cronica războiului.

Surorile noastre de peste Milcov s'au distins și de data asta, prin generozitatea lor a mai organizat și un spital de 80 paturi, în 2 secții, una la Nicopole și alta la Turnu-Măgurele sunt montate cu lux și cu tot confortul ce știința modernă a inventat, pentru ușurarea suferințelor. Serviciul acestor spitale se face din medicii cei mai renumiți din Moldova, cari au oferit gratuit serviciile lor.

47. (Notiță).

Comitetul central al Dnelor din Iași . . . au trimis 1000 cămeși pentru cei sănătoși, căci se informase, că unii din dorobanți duceau lipsă de albituri . . .

(Idem, No. 39, Pag. 467, 25 Sept./1 Oct. 1877).

48. Cronica războiului.

Spitalul de răniți al M. S. Doamne. „România liberă“ spune că M. S. a clădit două barace lângă azilul Elena Doamna cu 34 paturi. Tot acolo se află 5 corturi, pentru cazuri excepționale. La gara Cotroceni sunt 25 paturi întreținute tot din fondurile Doamnei... Bolnavii au mâncare foarte bună, vin calitate superioară.

(Idem, pag. 477).

49. Răniții în spitalul Brâncoveanu.

(Coresp. anon).

La 15/27 M. S. a vizitat spitalul Brâncovenesc, însoțită de un celebru scriitor rus, care a admirat curățenia, buna îngrijire și administrațiunea acelu spital, care dela început a pus la dispoziția ministrului de războiu 80 paturi, pentru răniții români.

50. (Notiță).

Spitaluri pentru răniți se fac și se făcură în mai multe orașe ale României.

51. (Corespondență anonimă.)

Din Craiova scrie „Românului“ că Dnele de acolo au înființat un spital de 45 paturi, care deja funcționează și pe care îl întrețin cu toate celea necesare, fără să coste pe stat ceva

Spitalele publice și private, cu cele ale orașului Craiova, Preda, Stîrbei, s'au pus la dispozițiunea armatei și sunt deja pline de soldați români și îngrijite de primăria și epitropia Stîrbei.

52. (Coresp. anon.).

Turnu-Măgurele e un spital! Astfel începe un corespondinte al ziarului „L'orient“. Inainte de a intra în oraș, treci pe lângă am-

bulanța Crucea Roșie condusă de Dr. Severeanu. În centru orașului, se găsește „ospiciul Independenței“ sub direcțiunea Dnei Rosetti. În grădina publică, întâlnești corturile pline de răniți, pe care le dirigă Dnele Sutzu, Litineu, Codreanu. În fine e spitalul Militar, inconjurat de corturi și plin de răniți.

(Fam. Bp. An. XIII, No. 40, Pag. 478, 2/14 Oct. 1877).

53. Cronica războiului.

Răniții dela Cotroceni.

Lângă spitalul de sub înaltul patronaj al Doamnei Românilor, se află instalat un spital, în cazarma Corpului de geniu. Numărul răniților s'a urcat la 140. Un număr de 35 bolnavi au eșit vindecați și au plecat pe la casele lor dându-li-se din partea Comitetului Dnelor, câte o cămașe și 2 franci de fiecare; iar ministerul de războiu îi transportă cu drumul de fer, dându-li-se 50 b. pe zi și hrană până vor ajunge acasă. Peste câteva zile, toți răniți, afară de 5—6 se vor întoarce la casele lor.

54. (Notiță anon.).

Societatea engleză de binefacere a luat măsuri, de-a înființa, la București, un spital cu 160 paturi pentru răniți.

55. (Știri).

Cetățenii din Vaslui au decis să primească și să întrețină în spitalele județului 24 răniți.

(Idem. No. 41, pag. 489, 9/21 Oct. 1877).

56. Plecarea răniților vindecați.

„Românul“ scrie: Dumineca trecută, au eșit vindecați din spitalele militare dela Cotroceni, 54 răniți, cari fuseseră aduși aici. Ei au pornit pe la casele lor. Li s'au dat câte un leu de cheltuială și câte un rând complet de rufe. M. S. Doamna venise, ca să le ureze „drum bun“. Era un spectacol mișcător, de a vedea, cum fiecare

dintre bravii soldați se grăbia, să sărute mâna M. S. și a exprima via lor recunoștință, pentru îngrijirea ce le-a arătat.

(Idem. Pag. 490).

57. Cronica războiului. (Corespond. particulară).

Răniții români. Oradea-Mare, 15 Oct. 1877. Se trimită să se publice ofrandele strânse pentru răniți. Total 150 fl. schimbați în galbeni: 28 galbeni.

58. Știri de pe câmpul de războiu.

În 19 și 20 Oct. la atacul contra redutei celei mari turcești, românii au avut peste 900 căzuți, între cari 200 morți și peste 700 răniți.

(Fam. Bp. An. XIII. No. 42, Pag. 501—502, 16/28 Oct. 1877).

59. (Notiță anonimă).

Răniți noi au sosit la București și anume, cei din atacul nereușit dela 19 Oct. La gară, i-a întâmpinat un public mare, în frunte cu Doamna Țării. Soarta acestor răniți este mai grea decât a celorla de până acum, căci frigul le face călătoria și mai dureroasă.

60. (Corespond. anon.).

Medicii români. Dela Plevna se scrie ziarului „L'orient” următoarele: „Trebue să vă aduc la cunoștință purtarea vrednică de laudă a Dlui Dr. Davila și întregului personal medical...” Le-ar fi greu și chiar cu neputință medicilor, de a face mai bine și mai mult, decât cece au făcut.

61. Societatea Crucea-Roșie din Anglia pentru bolnavii răniți în războiu, precum citim în „Pressa” din București, au adus acolo 4 vagoane pline cu toate cele trebuincioase, pentru răniți și bolnavi și a trimis la Turnu-Măgurele 80 lăzi de medicamente, nu-

trimente medicale, îmbrăcăminte, precum și 4 medici chirurgi. Aceștia, îndată ce au ajuns la T. Măgurele, au organizat spitale bine îngrijite, precum și un serviciu de ambulanță, pentru trimiterea la Slatina și București a bolnavilor și răniților români. Această societate își dezvoltă mai mult activitatea în capitală, unde sunt întocmite mai multe spitale.

(Idem. No. 43, Pag. 514, 23 Oct./4 Nov. 1877).

62. Societatea engleză de binefacere.

Citim în „Românul” că spitalul din strada Craiovei din București este sub auspiciile Soc. engleze, sub supravegherea Dlui Dr. Mawer și a Dnei Mawer. Mai există spitalul din strada Târgoviștei, unde se află peste 100 paturi și unde tot etajul de sus este special îngrijit de medici și chirurgi englezi, întreținuți de societatea engleză, cu toate trebuințioasele.

(Fam. No. 46, Pag. 551, 13/25 Nov. 1877).

(Notiță anon.).

Pierderile rușilor până la 21 Nov. au ajuns la numărul de 71.705 oameni. A Turcilor nu se știe încă.

(Idem. No. 47, Pag. 563, 20 Nov./2 Dec. 1877).

Mai nou.

Din Constantinople se anunță că Suleiman-pașa a ocupat pozițiunile rușilor la Elena. Rușii pierdură: 3000 oameni morți și răniți și 300 prinși și se retraseră la Târnova.

(Idem, No. 48, Pag. 575, 27 Nov./9 Dec. 1877).

Cronică războiului.

Pierderile turcilor la Plevna a fost, după raportul lui Tefvik pașa, de mai mulți de 4000 oameni. Trofee și prizonierii sunt: 10 pași, 128 ofițeri superiori, 200 ofițeri, 36.000 soldați. Numărul răniților și al bolnavilor se urcă la 20.000.

(Fam. An. XIII, Pag. 598, No. 50, 11/23 Dec. 1877).

(Corespond. anon.).

Din Verbiția se scrie „Românului“ că la 2/14 Dec. s'a făcut acolo o mare inspecțiune a trupelor. Pe când urma inspecțiunea, au fost găsiți în șanțuri, mai mulți răniți turci, cari stăteau de vre'o 4 zile fără mâncare și apă. Ei au fost transportați îndată la ambulanță.

(Idem, No. 51, Pag. 610, 18/30 Dec. 1877).

II.

Știri din „Biserica și scoala”, Foaie bisericească, scolastică, literară și economică Arad

1. Diverse.

Societatea femeilor române. În Iași, s'a constituit un comitet de femei din societatea cea mai înaltă, pentru ajutorul soldaților români, răniți în războiu. Măria Sa Doamna Elisabeta a primit președinția de onoare în comitet. Scopul comitetului în detaliu: a) de-a primi toate ofrandele de orice natură ar fi ele; b) de-a chibzui modul întrebuințării lor celei mai nimerite; c) de-a intra în relațiuni cu corpul serviciului sanitar al armatei; d) de-a se forma la caz de trebuință ajutoare pentru ambulanță; e) de-a veghia, în fine, de a îngriji de răniți, de-a aduce mângăere și ajutorințe familiare, celor ce vor fi căzut apărându-și țara lor.

(Bis. și Șc. Arad, anul I. No. 14. Pag. 110, 1/13 Mai 1877).

2. Diverse.

Generozitate femeiască (Iași). După cum relatează Jurnalul Curierul, saloanele Dlui Aslan sunt puse la dispozițiunea comitetului, unde se lucrează cu o rară activitate de dimineața până seara, unele dame croind bandaje și celelalte trebuitoare răniților, altele cosând și altele făcând scame și așa mai departe.

3. Adresă filantropică către femeile române.

(Coresp. particulară).

Dna Ersilia Sturza *) prin cuvinte frumoase face apel la femeile române din Șepreuș (jud. Arad) și jur, de a contribui pentru ajutorarea rănișilor. Această doamnă se recomandă, a sta la dispozițiunea Dnelor și femei române, pentru primirea ofertelor în bani, scame, fășii de pânză, flanel, tifon, cari se vor trimite la locul destinat. „E de însemnat: ca scamele să se facă numai din pânză de ață curată veche și moale. Iar fașiile, sau să se pregătească după instrucțiunea dată de comitetul Damelor din Sibiu, ce s'a publicat în toate foile române, sau să se trimită numai materia (pânză, tifon și flanel) și le voi pregăti eu“.

(Bis. și Sc. Arad, An. I, No. 19, Pag. 151, 5/17 Iunie 1877).

4. Diverse.

Instrucțiuni. „Timpul“ publică următoarele instrucțiuni relative la pregătirea bandagelor scamelor etc. 1. Fașele se rup din bucăți de olandă întregă sau cearceafuri purtate și spălate bine, în lungime dela 5—10 m. (6—12 coți) și late de 6—10 cm. sau de un lat de mână; dacă fașile rupte din cearceafuri, nu vor avea lungimea cerută, ele pot fi cusute una de alta, însă cusutura să fie făcută pe lat și în urmă strânse în roluri și însemnate cu cerneală Nr. metrilor de lungime. 2. Ac. fășii se pot face și din bucăți de flanelă și tifon subțire, însă aceste nu pot fi înădite, ci croite din bucăți mari. 3. Triangulele se vor tăia din bucăți de olandă nouă sau veche, care va avea forma unui pătrat, cu laturile de 60—75 cm. și în urmă se va spinteca dela un colț la celalalt opus lui, sau pot să rămâie și patrate, pentru a le forma doctorii după trebuință. 4. Compresele pot fi petece curate de olandă, de diferite mărimi, obișnuit ele se fac dela $\frac{16}{28}$ cm. lungi dela 50 cm.—1 m. Toate aceste bande, triangule, fășie, comprese se lasă netivite. 5. Scama se face din pânză de ață veche și bine spălată, la preparațiunea ei, trebuie observată mare curățenie, spălând mâinile regulat ori de câte ori se va apuca de făcutul ei și se va păstra în odăi bine aierisite și neumed, depărtându-se de orice locuri

*) D-na Ersilia Sturza, care trăiește și azi în plină vigoare sufletească și trupească, este mama d-ului prof. Dr. Marius Sturza.

de infecție. Petecile vechi de cearcaferi sunt f. trebuincioase și se întrebuințează mult pentru legarea răniților.

(B. și Șc. Arad, an. I, No. 20, pag. 159, 12—13 Iunie 1877).

5. Primirea răniților în București.

România liberă scrie următoarele: Lume f. multă la gară. Sunase ora 7 și trenul numai sosia... Când de odată, o locomotivă aduce în mersu-i slăbit, mai multe vagoane cu semnul „Crucei-Roșii“.

Era primul tren, care aducea în București bravii răniți în luptă. Număram vreo 27. Dar oamenii aceștia, parcă nu sunt din carne, ci de bronz. Cu ranele legate ei priveau surizând lumea ce se îndesa cu lacrimile în ochi, spre a vorbi cu dâșii, spre a le da mici ajutoare. Bravi în fața focului, erau bravi și în mijlocul suferințelor corpului. Cu sufletul mândru, căci se împlinise cu eroism datoria către patrie, ei se simțiră cei mai fericiți, când văzură lângă dâșii pe Doamna Românilor vorbind cu fiecare, mângâindu-i, sărutându-i, plină de îngrijire pentru întremarea lor.

(B. și Șc. Arad, an. I, No. 35, pag. 277, 18—30 Sept.)

Rezbelu.

„Le Memorial Diplomatique“ scrie, că Românii au cercat din nou o eroică, dar nefolositoare luptă.

Românii fură siliți, să se retragă, lăsând pe câmpul de bătaie 283 morți, întorcându-se în câmpul lor cu 656 răniți. Această sân-geroasă ecatombă a avut pt. români un singur rezultat avantajos, a fost acela, de-a da odată mai mult la lumină, faimoasa lor calitate mifitară.

(Idem No. 41, pag. 329, 30 Oct. 11 Nov. 1877).

De pe câmpul de războiu. Un corespondent oficial scrie ziarului „Resboiul“ :

In lupta dela Caraș au căzut 8000 de turci morți și răniți — 16.000 turci prizonieri.

(Idem No. 43, pag. 347, 13—23 Nov. 1877).

III.

Din revista „Gura-Satului“, Jurnal umoristic, social, politic (Arad)

(Notiță anon.)

Damele române din Arad, până acum în 2 rânduri se adunară spre a se consulta și constitui într'un comitet, pentru ajutorarea răniților români.

Pentru răniții români.

Cine vrea să contribuiască cu bani, bandage scame etc. pot să trimită ofertele lor la „Gura-Satului“, căci în Arad nu s'a putut constitui nici un fel de comitet și prim-ministrul Ungariei numai oamenilor singuratici a permis a aduna astfel de ajutoare umanitare... ajutoarele întrate la „Gura-Satului“ numai decât le înaintează la societatea română „Crucea-Roșie“ în București și va face socoteală publică, despre tot ce va încurge în magazinul său.

(G. S. Arad, anul XVII, No. 9, pag. 89, 15—27 Mai 1877).

Colecta jurnalului Gura-Satului pentru soldații români răniți în războiul româno-ruso-turc: Cu totul până acuma 103 fl. 50 cr. v. a. 50 franci în 3 napoleoni 2 galbeni austriaci, 1 taler în argint; 6.54 kgr. scame 8 cepși și 29 rifi pânză.

(Gura-Satului, an, XVIII, No. 2, 31 Ianuarie 1878).

IV.

Din „Cărțile săteanului Român“ (Gherla)

Unele și altele.

La noi, în Austro-Ungaria, s'au creat în mai multe orașe, locuri de spitale în cari s'ar putea așeza ostașii răniți pe câmpul de bătaie dacă, adică, s'ar întâmpla să se amestece și oștirile noastre, în bătălia aceasta, ce se vede, a se apropia. Afară de aceasta, se conduc vivandieri — adică oameni cari să poarte mâncare și băutură la tabără...

(C. S. R. Gherla, cursul II, cartea II, pag. I, copertă, 15—27 Februarie 1877).

Unele și altele.

Ajutați pe confrății noștri, cari sângeră pentru independența României!

Prea stimate Dne și amate surori! Cred, că veți fi auzit și D-voastră despre întâmplările cele sângeroase, cari se desfășoară astăzi la Dunărea de jos... având în vedere, că în toate țările locuite de Români, au început a face — pe unde e ertat — comitete, iar pe la noi, unde aceste sunt oprite de la locurile mai înalte — singuraticile a lua asupra-și colectura de bani și pansaria de toată specia, pentru alinarea durerilor ostașilor români, răniți pe câmpul de bătaie... Gherla 18 Oct. 1877.

Ludovica Borgovanu n. Antonu m. p.

Lista de contribuire Pentru ostașii răniți în rebelu cu turcii în anul 1877 (Se înșiră cu numele și suma pe toți cei cari au contribuit).

Suma totală: 30 fl. 42 cr. v. a. 1 galb. și 1 leu în natură.

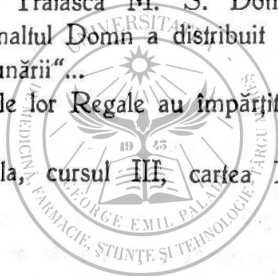
(C. S. R. Gherla, cursul II, cartea XII, pag. I și II, coperta 1877).

Unele și altele.

Răniți oștirilor române aflători în București, în număr de 400 au fost întruniți prin MM. LL. Regale Domnului și Doamnei Românilor în 10—22 Oct. la Cotroceni, în curtea palatului, la un prânz domnesc. MM LL Regale au trecut pe dinaintea frontului răniților înșiruiți în jurul bisericii, adresându-le urarea: Sănătate Voinici! la care ei au răspuns: Trăiască M. S. Domnul, Trăiască M. S. Doamna, apoi Prea Înaltul Domn a distribuit medalie „Virtutea militară” și „Trecerea Dunării”...

În urmă Înălțimile lor Regale au împărțit răniților, diferite obiecte și haine de iarnă.

(C. S. R. Gherla, cursul III, cartea XI, pag. 200, 15—27 Nov. 1878).

Concluziuni

1. Periodicele românești din Ardeal au dat informații multe și detaliate, despre războiul din 1877—78. Intre acestea, se găsesc, foarte multe știri, cu privire la serviciul sanitar din războiu, îngrijirea răniților și bolnavilor, opere de caritate etc.

2. Toate aceste știri confirmă faptul bine stabilit, că serviciul sanitar românesc a fost în raport cu împrejurările grele la înălțime și că societatea românească și-a împlinit, cu un deosebit elan, în datoriile patriotice și caritative.

3. Deosebit de remarcabil și caracteristic, e faptul, că românimea ardeleană a contribuit, în ciuda tuturor piedicilor, puse de autoritățile de stat, cu un maximum, ce i-a fost posibil, la această operă de caritate românească.

Văzută și bună de imprimat

Decanul Facultății:
(ss) Prof. Dr. D. MICHAİL

Președintele tezei:
(ss) Prof. Dr. V. BOLOGA

Bibliografie

1. Biserica și școala. (Foaie bisericească, școlastică și economică). Anul I. 1877. Arad.
2. Cărțile săteanului Român. (Scrieră lunară). Cursul II.—III. 1877—78. Gherla.
3. Familia (revistă ilustrată). Anul XIII. 1877. Budapesta.
4. Gura-Satului (jurnal glumei, social-politic). Anul XVII. 1877. Arad.
5. *Sextil Pușcariu*: Răsunetul războiului pentru Independență în Ardeal. Buc. Cartea Rom. 1927. 36 pag. 8°.
6. *Geza Vitályos*: Știri din presa contemporană maghiară despre războiul din 1877—78. Teză. Cluj No. 783. 27. pag. 8°. Cluj Tipografia Transilvania 1930.
7. *Szent-Paly Iuliu*: Știri contemporane din gazetele maghiare Clujene pentru o istorie sanitară a războiului 1877—78. Teză, Cluj Tip. grafic Record 1935, 28 pag. 8°.
8. *Schapiro Maurițiu*: „Serviciul sanitar român în 1877—78. descris de specialiști străini“. Teză, Cluj No. 856. Cluj, Tipografia Orient 1935, 19 pag. 8°.
9. *Gheorghe Pintilie*: Știri contemporane din țară despre serviciul sanitar în războiul din 1877—78. Teză, Cluj No. 878, Cluj. Cartea Rom. 1935. 24 pag. 8°.
10. *General Radu Rosetti*: Partea luată de armata română în războiul din 1877—78. Buc. 1926, 17, pag. 8° + 25 anexe.
11. *General Dr. Vicol*: Studii preliminare asupra serviciului sanitar român pe timpul dela marele Davilla până la mobilizarea dela 14 Aug. 1916. Buc. Tip. Cultura 1934, 143 pag. 4°.